

נפלאות התורה בענין הגילוי הנשגב של רבינו האריז"ל משה רבינו נתיירא מעוג מלך הבשן משום שהיה טמון בו הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל

"גם אמר לי כי רבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא היו ב' זרועות ימין ושמאל של משה רבינו ע"ה... וכן היו שלשתם שוים בשנים, כל אחד חי ק"כ שנה, ולכן רצה משה רבינו ע"ה שתינתן התורה על ידי רבי עקיבא... וגם משה רבינו ע"ה הכה לעוג מלך הבשן, ובו היה אז מעורב ניצוץ ר' שמעון בן נתנאל ראשי תיבות בש"ן, וזהו עוג מלך הבש"ן, ולכן היה משה רבינו ע"ה מתיירא ממנו מן עוג להמיתו, מפני אותו ניצוץ של קדושה שהיה ירא חטא שהיה בו, ואחר כך היה הניצוץ ההוא תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי".

והנה בדברי האריז"ל כאן אינו מפורש כי מה שאמר הקב"ה למשה רבינו "כי בידך נתתי אותו", הכוונה בזה שיהיה תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי שהיה בידו של משה, אבל מסמיכות הדברים שהקדים האריז"ל לגלות ששתי ידי של משה היו כנגד רבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא אנו למדים שכן היתה כוונתו, ואמנם הדבר מפורש ב"חסד לאברהם" למקובל האלקי רבי אברהם אזולאי [זקנו של החיד"א] (מעין ה נהר כה), והנה הדברים במלוא הודם והדרם:

"ודע כי רבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא היו סוד ב' זרועות ימין ושמאל דמשה... ולכן שנותיהם שווין ק"ך שנה, ולכן רצה משה שתינתן התורה על ידי רבי עקיבא. ודע כי משה הכה לעוג מלך הבשן, כי בעוג היה ניצוץ קדושה, והוא ניצוץ נשמת רבי שמעון בן נתנאל, ראשי תיבות בש"ן ש'מעון ב'ן נתנאל, והנה ניתן ביד משה, כי רבי שמעון בן נתנאל היה תלמידו דרבי יוחנן בן זכאי שהוא שורש זרוע ימין דמשה כנזכר, לפי שהיה ירא חטא נאמר אל תירא אותו".

והנני מביא גם את המקור לכך שרבי יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא חיו כמשה רבינו ק"כ שנה, כמו ששנינו בגמרא (ראש השנה לא:): "כל שנותיו של רבן יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה, ארבעים

מדוע נתיירא משה רבינו כל כך מעוג מלך הבשן, משום שראה ברוח קדשו שטמון בו הניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל שהיה ירא חטא, כמו ששנינו במשנה (אבות פ"ב מ"י):

"חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן, רבי אליעזר בן הורקנוס, רבי יהושע בן חנניא, ורבי יוסי הכהן, רבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחם, רבי אליעזר בן הורקנוס בור סוד שאינו מאבד טיפה, רבי יהושע בן חנניא אשרי יולדתו, רבי יוסי הכהן חסיד, רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא, ורבי אלעזר בן ערך כמעין המתגבר".

ומבאר האריז"ל כי ענין זה רמוז בתואר שמכנה הכתוב את עוג בדרך כלל "עוג מלך הבשן", שכן בש"ן ראשי תיבות ש'מעון ב'ן נתנאל, לרמז בכך שהניצוץ הקדוש שלו היה טמון אצל עוג, ולכן נתיירא משה רבינו להורגו, שלא יהרוג גם את הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל.

והוסיף האריז"ל לגלות לנו בדבריו הקדושים עוד סוד נשגב, לבאר מה שאמר הקב"ה למשה רבינו "אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו", על פי מה שמקדים לבאר כי שתי ידי של משה רבינו היו שורש לשני תנאים קדושים, שהיו גם כן מנהיגי ישראל וכמו משה רבינו חיו גם כן ק"כ שנה, יד אחת היא התנא הקדוש רבי יוחנן בן זכאי, ויד אחת היא התנא הקדוש רבי עקיבא, וזהו שאמר הקב"ה למשה "אל תירא אותו", מהניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל שטמון אצל עוג, "כי בידך נתתי אותו", כי נתתי אותו באותה יד שלך שהיא כנגד רבי יוחנן בן זכאי שהיה רבו של רבי שמעון בן נתנאל.

ועתה נביא את המקורות לכך, וזה יצא ראשון מה שהביא רבינו חיים וויטאל ב"שער הגלגולים" (הקדמה לח) מה שאמר לו רבו האריז"ל:

בפרשתנו פרשת חוקת דבר בעתו מה טוב, להתבונן על הסיבה שנתיירא משה רבינו כל כך לצאת למלחמה כנגד עוג מלך הבשן, עד שהבטיח לו הקב"ה שאינו צריך להתירא ממנו, כמו שכתוב בפרשתנו (במדבר כא-ג): "ויפנו ויעלו דרך הבשן ויצא עוג מלך הבשן לקראתם הוא וכל עמו למלחמה אדרעי, ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו ואת כל עמו ואת ארצו, ועשית לו כאשר עשית לסיחון מלך האמורי אשר יושב בחשבון".

ופירש רש"י הטעם שנתיירא משה מעוג יותר ממה שנתיירא מסיחון: "אל תירא אותו, שהיה משה ירא להילחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד-יג) ויבוא הפליט, הוא עוג שפלט מן הרפאים, שהיכו כדרלעומר וחביריו בעשתרות קרנים, שנאמר (דברים ג-יא) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים". כלומר שהיתה בידו של עוג הזכות שהודיע לאברהם כי לוט בן אחיו נשבה על ידי ארבעת המלכים. ומקור הדבר בגמרא (נדה סא):

"ויאמר ה' אל משה אל תירא, מכדי סיחון ועוג אחי הוּ [הלא סיחון ועוג אחים היו], דאמר מר סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוּ, מאי שנא מעוג דקמסתפי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי [מדוע התיירא משה מעוג ולא מסיחון]. אמר רבי יוחנן אמר רבי שמעון בן יוחי, מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר ויבוא הפליט ויגד לאברם העברי, ואמר רבי יוחנן זה עוג שפלט מדור המבול".

משה רבינו נתיירא מהניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל

והנה בא רבן של ישראל בתורת הנסתר רבינו האריז"ל, ומגלה לנו מסוד ה' ליראיו טעם חדש

בגמרא מבואר הטעם שנתירא משה רבינו מעוג מלך הבשן, משום הזכות שהיתה לו שבישר לאברהם שלום בן אחיו נשבה

רבינו האריז"ל: משה רבינו נתירא מהניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל, שרבי יוחנן בן זכאי רבו העיד עליו שהיה ירא חטא והיה טמון אצל עוג

עוג נקרא בתואר "מלך הבשן", כי בש"ן ראשי תיבות ש'מעון ב'ן נתנאל שהיה טמון בקליפת עוג

אריז"ל: "אל תירא אותך כי בידך נתתי אותך", ביד ימינו של משה שהיתה שורש לנשמת רבי יוחנן בן זכאי

את הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל הטמון אצל עוג, "אל תירא אותך כי בידך נתתי אותך", פירוש, אדרבה דוקא על ידי שתהרוג את עוג בידך, כמבואר בגמרא (ברכות נד:): "משה כמה הוה עשר אמות, שקיל נגרא בר עשר אמין, שוור עשר אמין, ומחיייה בקרסוליה וקטליה", פירוש, גבהו של משה היה עשר אמות, לקח גרון בן עשר אמות, וקפץ עשר אמות, והכהו לעוג בקרסולו עם הגרון והרגו, על ידי זה יתדבק באותה יד שהיא כנגד רבי יוחנן בן זכאי הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל שהיה אחר כך תלמידו, ואם כן אין לך לחשוש שתהרוג אותו, אלא אדרבה תוציא יקר מזולל ותציל את הניצוץ הקדוש שלו.

משה רבינו השפיע יראת שמים על רבי יוחנן בן זכאי שהשפיע אחר כך על תלמידו רבי שמעון בן נתנאל

בדרך זו במסילה נעלה להראות נפלאות התורה, לבאר ביתר שאת מה שאמר הקב"ה למשה רבינו "אל תירא אותך כי בידך נתתי אותך", כי כאשר נתבונן נראה שמשה רבינו השפיע בקדושתו מיראת השמים שלו לרבי יוחנן בן זכאי, ועל ידי זה היה בכוחו של רבי יוחנן בן זכאי להשפיע על תלמידו רבי שמעון בן נתנאל שיהיה ירא חטא.

פתח דברינו יאיר במה ששנינו בגמרא (ברכות ל:): "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, שנאמר (דברים י"ב) ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". ומקשה בגמרא: "אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא, והא אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי, אין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים, שנאמר (ישעיה ל"ו) יראת ה' היא אוצרו". ומתרץ "אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא". הרי מבואר כי משה רבינו

באומרו (במדבר כג-): "תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו", שלא אמרו בלעם מדעת עצמו, אלא מצד הניצוץ הטוב שהיה טמון בו ביקש "תמות נפשי מות ישרים", שלא ימות על ידי מלאך המות, אלא על ידי ישרים שהם בני ישראל שיהרגו אותו, ועל ידי זה יזכה "ותהי אחריתי כמוהו", שיהיה בכך תיקון לניצוץ הטוב שבו ויתדבק עם ישראל, והנה הדברים הנשגבים בלשון קדשו:

"על פי מה שקדם לנו ממאמרי אנשי אמת, שאין לך קליפה בעולם שאין בה ניצוץ מהקדושה סוד המחיה אותה... ואותו ניצוץ כשבעליו נהרג על ידי ישראל מתברר הניצוץ ההוא הטוב, ולפעמים ידבק [הניצוץ הטוב] בו [בישראל שהרגו] אם הוא נקי בלא פסולת, והוא מאמר 'תמות נפשי מות ישרים', ובזה 'תהיה אחריתי כמוהו', כי הניצוץ ידבק באיש ישראל והרי הוא כמוהו".

מוסיף על כך ה"אור החיים" הקדוש, כי אמנם דבר זה קרה לניצוץ הטוב שבבלעם, שנהרג על ידי פנחס בן אלעזר כמבואר בתרגום יונתן (במדבר לא-נ), ועל ידי זה היה לניצוץ הטוב שבו תיקון אחרי שנתגלגל בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, ובלשון קדשו:

"ומצינו בדברי המקובלים כי נפשו של בלעם באה בחמורו של רבי פנחס בן יאיר, וזה יורה שנתקן באחריתו, והגם שמת [בלעם] על ידי ישראל [פנחס בן אלעזר, ואם כן מדוע לא נתקן מיד אחרי שנהרג. הסיבה לכך היא כי] היה הניצוץ [הטוב של בלעם מאד] משוקץ, והוצרך להתלבן בגלגולים וליבונים, עד שבא לאתונו של רבי פנחס בן יאיר, ומשם עלה למקומו הראשון".

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שאמר הקב"ה למשה רבינו שנתירא שמא יהרוג

שנה עסק בפרקמטיא, ארבעים שנה למד, ארבעים שנה לימד". ובספרי פרשת וזאת הברכה מביא בפסוק (דברים לד-ז):

"ומשה בן מאה ועשרים שנה. זה אחד מארבעה שמתו בן מאה ועשרים, ואלו הם משה והלל הזקן ורבן יוחנן בן זכאי ורבי עקיבא. משה היה במצרים מ' שנה, ובמדין מ' שנה, ופירנס את ישראל מ' שנה, הלל הזקן עלה מבבל בן מ' שנה, ושימש חכמים מ' שנה, ופירנס את ישראל מ' שנה, רבן יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא מ' שנה, ושימש חכמים מ' שנה, ופירנס ישראל מ' שנה, רבי עקיבא [שהיה בן מ' שנה כשהתחיל ללמוד תורה], למד תורה מ' שנה, ופירנס את ישראל מ' שנה".

בספר "קהלת יעקב" [למקובל האלקי רבי יעקב צבי יאליש מבני היכלו של החוזה מלובלין ז"ע] [ערך שמעון] מבאר הטעם שהיה רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא:

"שמעון בן נתנאל היה תחילה בתוך קליפות עוג מלך הבשן, בש"ן ראשי תיבות שמעון בן נתנאל, מהרב ז"ל (שער הגלגולים הקדמה ל"ח), ואפשר מפני זה היה ירא חטא ביותר, כמו שאמר בפרק ב' דאבות רבי שמעון בן נתנאל ירא חטא לפי שהיה בקליפה, והקליפה יש לה צד שליטה עליו, על כן צריך לירא מאד מחטא שלא יחזרו ויתאחזו בו".

ביאור הסוד "כי בידך נתתי אותך" על פי הגילוי הנפלא של ה"אור החיים" הקדוש

כעבדא קמיה מאריה הנני מעלה על שלחן מלכים ברית ובזיע, מה שחנני ה' לבאר לפי דברי האריז"ל מה שאמר הקב"ה למשה רבינו "אל תירא אותך כי בידך נתתי אותך", איך יש בכך תשובה על הפחד של משה רבינו להרוג את עוג, שמא יהרוג גם את הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל הטמון אצלו, ובדרך הפשט הכוונה בזה, כי אמנם דבר זה הבטיח הקב"ה למשה "כי בידך נתתי אותך", שלא יגיע שום נזק לניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל, שהרי עתיד הוא להיות תלמידו של רבי יוחנן בן זכאי, שהוא זרוע ימינו של משה רבינו.

אמנם לפי עניות דעתי נראה לבאר כוונתו העמוקה של רבינו האריז"ל בביאור תשובתו של הקב"ה למשה רבינו "אל תירא אותך כי בידך נתתי אותך", על פי יסוד נשגב שכתב ה"אור החיים" הקדוש לבאר מה שהשתוקק בלעם הרשע לזכות

יוחנן בן זכאי מידו של משה, השפיע על תלמידו רבי שמעון בן נתנאל, שהניצוץ שלו נדבק בידו של משה רבינו כשהרג את עוג מלך הבשן.

הנה כי כן זהו שאמר הקב"ה למשה "אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו", שהרי כל יראת החטא שתהיה לרבי שמעון בן נתנאל ממך היא, כי אני נותן הניצוץ שלו בידך בשעה שתהרוג בה את עוג מלך הבשן. ויש לומר כי מטעם זה נקרא בשם אביו "רבי שמעון בן נתנאל", כי נתנאל הוא אותיות "נתן-אל", לרמז שנתן הקב"ה את הניצוץ הקדוש שלו למשה רבינו באומרו "כי בידך נתתי אותו".

בכת הניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל הציל את לוט שיצא ממנו דוד המלך

והנה כאשר נתבונן נראה שיש לנו שני טעמים מדוע נתיירא משה רבינו כל כך מעוג מלך הבשן, הטעם הראשון של תורת הנגלה בגמרא "שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו", שהודיע לו עוג שבן אחיו לוט נשבה, והטעם השני בתורת הנסתר של רבינו האריז"ל, שנתירא מהניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל שהיה ירא חטא, והיה טמון אצל עוג שנקרא מטעם זה "עוג מלך הבשן" - בש"ן ראשי תיבות ש'מעון ב'ן נתנאל.

רחש לבי דבר טוב לקשר בין שני הטעמים והיו לאחדים, על פי מה שהקשה בזה הקדוש (פרשת לך לך עט). על מה שכתוב (בראשית יב-ה): "ויקח אברם את שרי אשתו ואת לוט בן אחיו, מה חמא אברהם לדבקה עמיה לוט", פירוש, מה ראה אברהם לדבק עמו את לוט שמעשיו היו מקולקלים, ומתרץ הזוהר: "אלא בגין דצפה ברוח הקודש דזמין למיפק מניה דוד", פירוש, שראה אברהם אבינו ברוח הקודש שעתיד לצאת ממנו דוד המלך, לכן לקח עמו את לוט כדי לשמור על הניצוץ הקדוש של מלכות ישראל.

רעיון נשגב זה אנו למדים גם מדברי חכמינו ז"ל במדרש (ב"ר מא-ד) על הפסוק (שם יג-ה): "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים, רבי טוביה בר יצחק אמר שני אהלים, רות המואביה ונעמה העמונית, דכוותה (שם יט-טו) קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות... שתי מציאות רות המואביה ונעמה העמונית. אמר רבי יצחק (תהלים פט-כא) מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתיו, בסדום".

נקדים עוד מה שמבואר בזה הקדוש (פרשת בראשית נט). יסוד גדול בענין קדושתו של דוד המלך שהתפלל (תהלים פו-יא): "הורני ה' דרכך

אור החיים הקדוש: מקובל מאנשי אמת, כי כאשר איש ישראל הורג רשע שיש בו ניצוץ קדוש, נדבק הניצוץ הקדוש באותו ישראל

"אל תירא אותו כי בידך נתתי אותו", כשהרג משה את עוג ביד ימינו שהיא כנגד רבי יוחנן בן זכאי, נדבק בה הניצוץ של רבי שמעון בן נתנאל תלמידו

כשהסתיר משה רבינו את פניו ביד ימינו "כי ירא מהביט אל האלקים", השפיע יראת שמים על רבי יוחנן בן זכאי שהיה ביד ימינו

נמצא כי משה רבינו השפיע יראת שמים על רבי יוחנן בן זכאי, שהוא השפיע יראת שמים זו על רבי שמעון בן נתנאל תלמידו

את פניו, שהיא שורש נשמת רבי יוחנן בן זכאי, וכאשר נתבונן נראה אמנם מה נוראה היא היראה שמצינו אצל רבי יוחנן בן זכאי, שהיה גדול הדור, רבן של התנאים הגדולים שרי התורה רבי אליעזר ורבי יהושע ועוד, ועם כל זה בכה לפני פטירתו בדמעות שליש מחרדת יום הדין, באומרו שאינו יודע באיזו דרך מוליכים אותו לגן עדן או לגיהנם, כמו ששינו בגמרא (ברכות כח):

"כשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו, כיון שראה אותם התחיל לבכות, אמרו לו תלמידיו, נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה, אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי, שהיום כאן ומחר בקבר, שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם, ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם, ואם ממתני אין מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון, אף על פי כן הייתי בוכה.

ועכשיו שמוליכים אותי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, שאם כועס עלי כעסו כעס עולם, ואם אוסרני איסורו איסור עולם, ואם ממתני מיתתו מיתת עולם, ואני יכול לפייסו בדברים, ולא לשחדו בממון, ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים, אחת של גן עדן ואחת של גיהנם, ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה. אמרו לו רבינו ברכנו, אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם".

ולפי דברינו זכה רבי יוחנן בן זכאי ליראה גדולה זו משורש נשמתו שהיה בידו של משה רבינו, שהסתיר בה את פניו "כי ירא מהביט אל האלקים", לכן בכח יראת שמים זו שקיבל רבי

היה ירא שמים כל כך גדול עד שהיראה היתה אצלו בבחינת "מילתא זוטרתא".

וכן מצינו אצל משה רבינו בגילוי הראשון שהיה לו בהר חורב כשנתגלה אליו הקב"ה בלבת אש מתוך הסנה, כתוב (שמות ג-י): "ויסתר משה את פניו כי ירא מהביט אל האלקים". ובגמרא (ברכות ז.) אמרו כי בשכר שהסתיר משה את פניו כי ירא "מהביט אל האלקים", זכה במתן תורה למה שכתוב (במדבר יב-ח): "ותמונת ה' יביט".

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף נקודה יקרה, כי כאשר נתבונן במה שכתוב "ויסתר משה את פניו", נשכיל לשער שהסתיר את פניו על ידי שכיסה אותן ביד ימינו, ויפה העיר לי ידיד נפשי המגיד הגדול פה מפיך מרגליות הרה"ג ר' מנשה ישראל רייזמן שליט"א, שמצא מקור שמשוה רבינו הסתיר את פניו בידיו, ב"ישמח משה" (פרשת שמות ד"ה ויאמר אליו ה' מזה בידך): "והנה הסתרת הפנים היה מסתמא בידיו, כמו שאנו מסתירין בשעת קריאת שמע בקריאת פסוק ראשון".

והנני מוסיף על כך מה שפסק המחבר (או"ח הל' קריאת שמע סימן ס"א ס"ה): "נוהגים ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון, כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין". וכתב על זה ה"באר היטב" (אות ה): "ידיהם, רצונו לומר יד ימין, וכן כתב האריז"ל על פי סוד גדול". ומקור הדבר ב"שער הכוונות" (קריאת שמע דרוש ה דף כא טור ג ד"ה אזהרות): "גם קודם שתאמר שמע ישראל תסגיר שתי עיניך ביד ימינך".

מעתה אמינא מילתא חדתא, כי בזכות היראה הגדולה שהיתה למשה רבינו להסתיר את פניו ביד ימינו שלא להביט אל האלקים, השפיע מיראתו הגדולה על אותה יד שהסתירה

שאומרים אלקי אברהם, ואברכך, זה שאומרים אלקי יצחק, ואגדלה שמך, זה שאומרים אלקי יעקב, יכול יהיו חותמין בכולן, תלמוד לומר והיה ברכה, בך חותמין ולא בהם".

מעתה ירווח לנו להבין ביאור הענין שעקר עוג הר בן ג' פרסאות והניחו על ראשו, הרמז בכך שרצה לענווד על ראשו את הזכות שבישר לאברהם אבינו שנשבה לוט, והרי אברהם רמז בשם הר שקרא לבית המקדש, והוא היה הראשון מג' אבות הקדושים, וזהו הרמז בהר של ג' פרסאות שרצה לענווד על ראשו.

אולם מאחר שיצא למלחמה כנגד בני ישראל זרעו של אברהם אבינו, ורצה לנשוך אותם בשינוי שהוא כינוי לרשעים העומדים כנגד ישראל, כמו שכתוב (תהלים קכד-ג): "ברוך ה' שלא נתננו טרף לשיניהם", לכן השתרבבו שינוי ונכנסו בתוך ההר שנשא על ראשו, לרמז כי בעוון נשיתו בשיניים את זרעו של אברהם אבינו איבד את כל זכותו.

וימתק לצרף מה שביאר הגה"ק בעל "בן איש חי" בספרו "בן יהודע" (ברכות שם) ענין הנס שעשה הקב"ה שנכנסו השיניים בתוך ההר, על פי דברי האריז"ל שבתוך עוג היתה טמונה נשמת רבי שמעון בן נתנאל, לפי זה הוא מבאר בלשון קדשו:

"והשתא בזה מובן בס"ד הטעם שפיר מה שעשה הקב"ה הנס באופן זה על ידי שן של עוג עצמו שנשתרבב, כי ש"ן ראשי תיבות נ'שמת ש'מעון, או נ'יצוץ ש'מעון, או ש'מעון נ'תנאל, והיינו כי זה הניצוץ של נשמת שמעון בן נתנאל שהיה משה רבינו עליו השלום ירא ממנו, היא היתה עזר למשה רבינו עליו השלום להרוג את עוג בעל הקליפה, והשרבוב היה שיצא השן מפיו של עוג, זה יורה שנשמת שמעון בן נתנאל תצא ממנו, ולא יהיה לו יניקה וכח מן שמעון בן נתנאל, ובזה יובן אל תקרי שברת אלא שרבת... כי לא נשבר עוג אלא על ידי שנשתרבב הניצוץ ויצא ממנו".

טמון אצלו הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל עולים בקנה אחד כפתור ופרח.

עוג מלך הבשן עקר הר בן ג' פרסאות לעורר זכותו של אברהם אבינו ראש לג' אבות

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה מה ששינוי בגמרא (ברכות נד:), על תחבולות המלחמה של עוג מלך הבשן כנגד ישראל:

"אבן שביקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל, גמרא גמירי לה [חכמינו ז"ל קיבלו שכך היה המעשה], אמר [עוג בלבן], מחנה ישראל כמה הוי [מהו גודלו של מחנה ישראל], תלתא פרסי [ג' פרסאות אורכו וג' פרסאות רוחבו], איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישידי עליהו ואיקטלינהו [אלך ואעקור הר בן ג' פרסאות ואזרוק עליהם ואהרגם]. אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה [הלך ועקר הר בן ג' פרסאות והניחו על ראשו].

ואייתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה [והביא הקב"ה על ההר נמלים שנקבוהו מסביב לראשו, עד שנפל ההר על ראשו ונח על צוארו], הוה בעי למשלפה [רצה עוג לשלוף את ההר מצוארו], משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה [נעשה נס שנמשכו שיניו לצד זה ולצד זה ונכנסו בתוך ההר ולא היה יכול לשלוף את ההר], והיינו דכתיב (תהלים ג-ח) שיני רשעים שברת... אל תקרי שברת אלא שרבת" [הארכת, שגדלו וננעצו בתוך ההר].

ונראה לבאר דברי חכמים וחידותם, על פי מה ששינוי בגמרא (פסחים פח). כי אברהם אבינו קרא לבית המקדש הראשון בשם הר, כמו שכתוב בעקידת יצחק (בראשית כב-ד): "ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה". והנה אברהם אבינו נתברך בג' ברכות של ג' האבות הקדושים, כמו שכתוב (בראשית יב-א): "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה". ופירש רש"י: "ואעשך לגוי גדול, זה

אהלך באמתך יחד לבבי ליראה שמך", כי דוד המלך הוא מרכבה למלכות שמים, שהיא מדת היראה שצריך איש ישראל להתיירא ממלכו של עולם. ולכן מצינו שהרבה דוד המלך לדבר על יראת ה', כמו שכתוב (שם לד-יב): "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם". ואמר עוד (שם קיא-י): "ראשית חכמה יראת ה'", ואמר עוד (שם קיט-קכ): "סמור מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי".

מה נפלא הוא מאמר הזוהר הקדוש (פרשת משפטים קא:): "פְּתַח הַהוּא סָבָא וְאָמַר (תהלים קלא-א) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו'. דוד מלכא אמר דא, בגין דהוה מלכא עלאה ושלטיטא על כל מלכין עלאין ושלטיטין דאית ממזרח ועד מערב, ולא סליק על לביה לאסטטאה מארחא, ותדיר שפיל לביה קמי מאריה, וכד הוה לעי באורייתא הוה מתגבר פאריא, ועינוי תדיר מאיכין פאריא מדחילו דמאריה".

בתרגום ללשון הקודש:

"פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קלא-א) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו'. דוד המלך אמר כן, משום שהיה מלך עליון ושולט על כל המלכים העליונים והשלטיים שיש ממזרח ועד מערב, ולא עלה על לבו לסטות מן הדרך, ותמיד השפיל את לבו לפני קונו, וכשהיה עוסק בתורה היה מתגבר כארי, ועינוי היו תמיד מושפלות לארץ מיראת קונו".

מעתה נראה כי מה שזכה אותו רשע עוג מלך הבשן, לעשות מעשה טוב לבשר לאברהם אבינו שנשבה לוט, כדי להציל את נשמתו של דוד המלך שהיתה טמונה בסדום, הוא רק בזכות שהיה טמון אצלו הניצוץ הקדוש של רבי שמעון בן נתנאל שהיה ירא חטא, ולכן זכה לגרום להצלתו של דוד המלך שהוא גם כן בבחינת מדת היראה, כמו שהתפלל לפני הקב"ה "יחד לבבי ליראה שמך". נמצא לפי זה כי שני הטעמים על היראה של משה רבינו מעוג, טעם הגמרא משום שבישר לאברהם שנשבה לוט, וטעם רבינו האריז"ל משום שהיה

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהרב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com